

Angstelkroniek

HISTORISCHE KRING
ABCOUDE / BAAMBRUGGE

maart 2003

Nr 13

Uitgave van de Historische Kring Abcoude / Baambrugge

Inhoud:

- ◆ Van de redactie
- ◆ Wegwijzers naar het verleden
- ◆ De tronie van Gaasbeek
- ◆ Bergvliet
- ◆ In gesprek met mevrouw Ouwersloot
- ◆ Boekbespreking Schilders Beerstraten

Redactie:

H. Hoogenhout
G. van der Most
D. L.H. Slebos
W. W. Timmer
W. Zwaard

Redactie secretariaat:

G. van der Most,
Papehof 9
1391 BD Abcoude

Vormgeving

W. Zwaard

Druk:

Grafisch Centrum Abcoude

ISSN: 1569-6146

Prijs losse nummers € 4,-

Van de Redactie.

Dit nummer van de Angstelkroniek markeert het begin van alweer de vijfde jaargang van het lijfblad van de Historische Kring Abcoude-Baambrugge. Inmiddels is een ruim scala aan onderwerpen behandeld, maar er is vast nog wel meer over Abcoude en Baambrugge te vertellen! Graag nodigen wij u uit om uw herinneringen aan onze dorpen eens aan het papier toe te vertrouwen. Tot nu toe zijn het voornamelijk de redactieleden geweest die, soms bijgestaan door een bestuurslid of een oud-bestuurslid, deze kolommen hebben gevuld. Maar er moeten onder de ruim 300 leden die onze kring telt, of onder hun huisgenoten, vast wel mensen zijn die eveneens wat over de historie van onze dorpen kunnen vertellen.

Wie schrijft bijvoorbeeld wat over zijn herinneringen aan het dorpsleven, of aan bekende dorpsfiguren, in de vijftiger, zestiger of zeventiger jaren?

Of wie kan en wil wat vertellen over de tijd dat ons dorp op de schop ging voor de aanleg van toen nog nieuwe wijken als in Abcoude de omgeving van de Torenlaan, de Burgemeestersbuurt, Angsteloord? Of in Baambrugge de Oranjebuurt? Wat speelde er toen, waar wond men zich over op?

Heeft u een beter idee? Graag! De redactie is altijd bereid u te helpen bij het opzetten van een stukje, of om u ter zijde te staan als er eventueel archieven moeten worden geraadpleegd.

U kunt daarbij op ons rekenen.

Mogen wij op u rekenen?

De Redactie

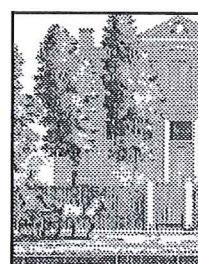
In dit nummer

Wegwijzers naar het verleden

De tronie van Gaasbeek

Bergvliet

In gesprek met mevrouw Ouwersloot

Wegwijzers naar het verleden.

Door Wim W. Timmer

Familieverhalen, boeken, televisieprogramma's etc. kunnen reden zijn voor iemand om zich verder te verdiepen in het verleden.

Het archief, historische boeken en tijdschriften liggen dan voor de hand om als eerste te worden geraadpleegd. Een wegwijzer die wat minder in de schijnwerpers staat is de plaatselijke begraafplaats. Dit is doorgaans een plek die door zo weinig mogelijk mensen wordt bezocht. Dat is jammer.

Ten eerste zijn het groene stilteplaatsen met vaak interessante bomen, bloemen en dieren.

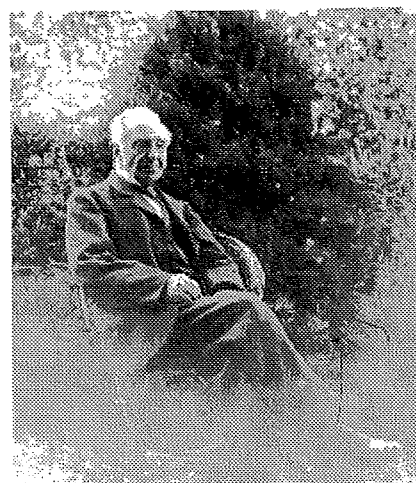
Ten tweede vinden we daar op de oude zerken ook vaak aanwijzingen naar geboorte- en overlijdensdata. Ook het beroep, geboorteplaats en familieverbanden zijn er nogal eens terug te vinden.

De Algemene Begraafplaats in Abcoude maakt daar sinds 1828 geen uitzondering op. Ik vraag uw aandacht voor een bijzondere grafsteen die we aantreffen op het oude gedeelte aan de Kerkstraatzijde. In perk A regel 11 ligt een grafmonument dat de lading van de naam op de grafsteen niet dekt. De grafzerk van de familie Koomans is nl niet van steen maar van gietijzer! Toen dokter Willem Koomans in 1917 overleed was het nog een goede manier om tot op het kerkhof te laten zien dat je tot de notabele gemeenschap had behoord.

Wie was Willem Koomans?

We kennen in Abcoude de Koomansstraat. Deze ontleent zijn naam aan twee plaatselijke artsen, nl. vader Willem Koomans en zijn zoon Willem Huibert Koomans. Deze laatste was de voorganger van dokter Arie van Doorn. Ja, die van het plein.

Vader Willem (geb. 1818) verwierf in 1841 het diploma vroedmeester in Den Bosch en vestigde zich aansluitend als plattelands geneeskundige in het Zuidhollandse Fijnaart. Via Leiderdorp vestigt hij zich in Abcoude Baambrugge. In het bevolkingsregister van 1849 treffen wij hem aan als genees-heel- en verloskundige. Hij woont dan in een huis aan de Hoogstraat, dat in de 20^e eeuw is vervangen door de nieuwbouw waarin thans de Supermarkt van Ernst Koot is gevestigd. In 1858 zal Koomans een huis met meer status kopen aan de overzijde van de Hoogstraat. Ook dit huis is inmiddels afgebroken en heeft plaats gemaakt voor het pand waarin het ABCeetje is gevestigd. Dat zijn

Willem Koomans (1818-1851)
Geneesheer te Abcoude Baambrugge

status toeneemt blijkt ook uit zijn benoeming in 1863 tot Gemeenteraadslid van de gemeente Abcoude Baambrugge. Hij is dan al polderschout van de Noorderpolder bij Waverveen. In 1863 wordt hij ook nog secretaris van de Polder De Botshol. Willem had in deze polders nl. nogal wat onroerend goed liggen. Het eerder genoemde graf werd door

Woning van Willem Koomans op de Hoogstraat, toen hij zich vestigde als geneesheer in Abcoude

hem in 1857 van de gemeente Abcoude Proostdij gekocht voor fl 40,-. In 1889 stopt hij op de leeftijd van 71 jaar met zijn praktijk. Willem Koomans was een groot bevorderaar van de openbare hygiëne in de dorpen. Menigmaal kwam hij hierover in conflict met zijn behoudende medebestuurderen.

In een artikel van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde van 21-10-1916 wordt over hem als volgt geschreven: *'Een gelukkig gesternte verheldert zijn levensavond, een voorrecht wel verdiend na zulk een werkzaam en welbesteed leven.*

"C'est bien mérité", zouden onze zuidelijke burens zeggen.'

Na deze hartelijke heilgroet van zijn collega P.K. Pel zou hij nog enige maanden leven. Hij overleed op 10 augustus 1917. Jammer, hij was dus niet de eerste honderdjarige in onze gemeente, want 99-jarigen gelden niet als eeuwelingen!

Eveneens jammer is dat in bovenstaand citaat zijn inzet voor de volksgezondheid niet wordt gememoreerd. Want Willem moet het nodige meegemaakt hebben! Denk maar eens aan de cholera-epidemie van 1866, die vele dodelijke slachtoffers maakte in onze gemeenten.

En wie was Willem Huibert Koomans?

Zoon Willem Huibert (geb. 1862) deed in 1890 artsenexamen in Amsterdam. Vanaf 1893 tot juni 1925 was hij arts in onze gemeente. Hij woonde in het huis aan de Amsterdamschestraatweg waar later zijn opvolgers Arie van Doorn en dokter Hulsman ook zouden wonen, thans het kantorengedouw nr 22/24.

Willem Huibert behoorde in 1912 tot een van de vijf oprichters van het oudheidkundig genootschap Niftarlake. Hij publiceerde over de geschiedenis van Abcoude en Baambrugge menigmaal in het Jaarboekje van Niftarlake. Hij overleed in 1958 in Bloemendaal.

Wim W. Timmer

De Tronie van Gaasbeek.

door Ger Van der Most

Onder bovenstaande titel schrijft P.C. van der Eerden, docent Middel-eeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, over de portretten ("tronies") die bekend zijn van Willem van Abcoude (ca. 1345-1407) en zijn neef (oomzegger) Jacob van Gaasbeek (ca. 1390-1459). Beiden waren ooit (onder meer) Heer van Abcoude en dus de hoogste autoriteiten in ons woongebied.

Als nog bestaande portretten van **Willem van Abcoude** noemt Van der Eerden:

- 1 Het portret in Museum Dorestad te Wijk bij Duurstede, dat vroeger hing in het door Willem gestichte Ewouds- en Elisabethgasthuis aldaar (afb. 1);
- 2 het schilderij van het Laatste Avondmaal met gebedsportret van Willem van Abcoude, vroeger in het zelfde gasthuis maar thans in de NH-kerk van Wijk bij Duurstede (afb. 2);
- 3 het ruiterportret van Willem van Abcoude in het door Jacob gestichte Barthelomeusgasthuis te Utrecht (afb. 3). Van dit portret hangt een kopie uit 1928 in de hal van kasteel De Haar te Haarzuylen.

Als nog bestaande portretten van **Jacob van Gaasbeek** vermeldt Van der Eerden:

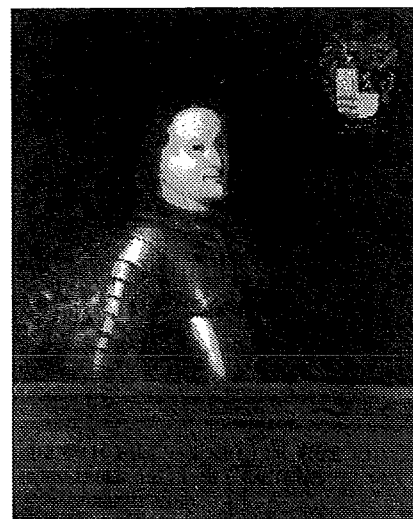
- 4 het portret van Jacob in Museum Dorestad (als 1; afb. 4);
- 5 het portret van Jacob in Slot Zuylen (afb. 5).

Daarnaast zijn er m.b.t. Jacob van Gaasbeek nog:

- 6 de afbeelding van Jacob op een miniatuur uit het Remissorium Philippi (in het Nationaal Archief te Den Haag) (afb. 6)
- 7 de afbeelding op het zgn. "Gaasbeekglas": een vensterglas in de kooromgang van de Utrechtse Dom (afb. 7).

De voornaamste stelling van Van der Eerden is, dat alle "tronies" van Willem van Abcoude (1, 2 en 3) en van Jacob van Gaasbeek (4 en 5)

zijn terug te voeren op één zelfde origineel. De overeenkomsten tussen de drie afbeeldingen van Willem zijn inderdaad treffend! Ook de portretten 4 en 5 stemmen onderling sterk overeen, en ook hier zal dus sprake zijn van 'hergebruik' van een zelfde origineel.

Afbeelding 1

Van der Eerden gaat evenwel nog een stapje verder, door te stellen dat alle geschilderde 'tronies' van Willem van Abcoude en Jacob van Gaasbeek, dus 1 t/m 5, allemaal berusten op één en hetzelfde origineel: een rond 1450 vervaardigd portret van Jacob van Gaasbeek:

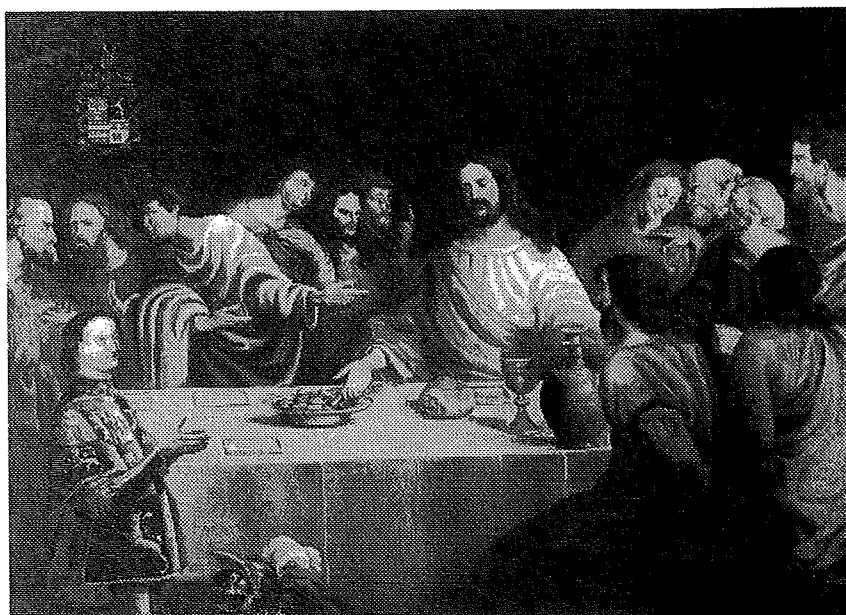
Van de in 1407 overleden Willem van Abcoude zal, aldus Van der Eerden, vermoedelijk nooit een echt portret hebben bestaan, omdat "dergelijke karakteristieke portretten in de Nederlanden omstreeks 1400 nog niet, maar een halve eeuw later wel denkbaar zijn". In die tijd, dus rond 1450, zal er inderdaad een portret zijn gemaakt van Jacob van Gaasbeek.

Toen er daarna behoefte ontstond om, behalve van Jacob van Gaasbeek, ook een portret van zijn oom Willem van Abcoude te hebben, heeft men - zo meent Van der Eerden - de 'tronie' van Jacob van Gaasbeek als uitgangspunt genomen voor het gewenste portret van Willem: "het vrijwel ontbreken van wenkbrauwen, de vorm van de neus en van de oogleden, de geprononceerde (ongelukkig weergegeven) kin, en de reeks verticale rimpels bij de neuswortels zijn dermate opvallend identiek, dat inderdaad van één tronie kan worden gesproken". Van der Eerden komt zo dus tot de conclusie dat de portretten van *Willem van Abcoude* gefantaseerde aanpassingen zijn van de tronie van Jacob, die immers familie was van Willem. De portretten van *Jacob van Gaasbeek* gaan zijns inziens wél terug op een naar het leven geschilderd origineel.

Voor deze conclusie voert hij als belangrijkste argumenten aan:

- dat het op het Wijkse schilderij (afb. 4) voorkomende onderschrift in middeleeuws Frans luidt, en niet in het Nederlands of in het Latijn, wat wijst op totstandkoming in een

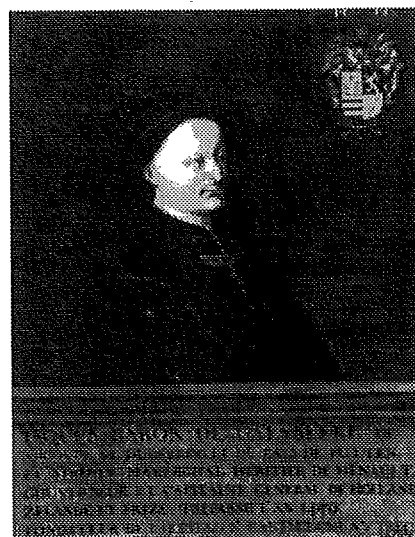
Afbeelding 3

Afbeelding 2

Bourgondische omgeving; (Jacob van Gaasbeek placht te verkeren in Bourgondische regeringskringen resp. aan het Bourgondisch hof);

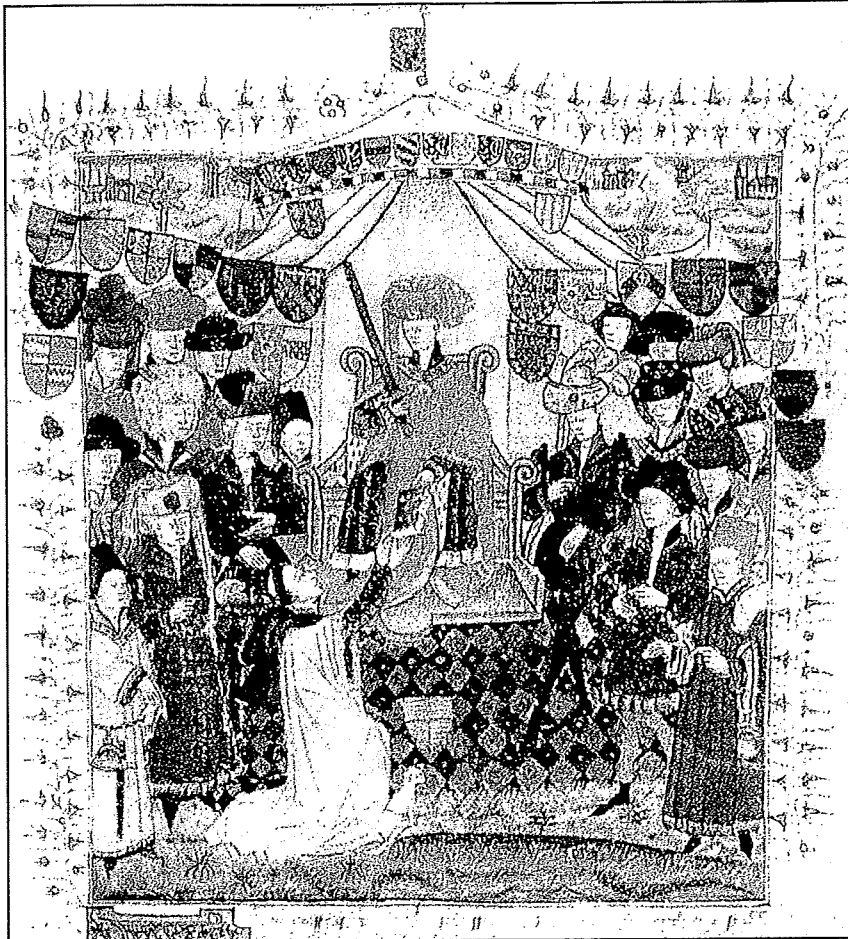
- dat op 4 als functies van Jacob ook ruwaard (gouverneur) en kapitein-generaal staan aangegeven in bewoordingen uit Jacobs tijd zelf. Deze functies heeft Jacob maar zeer kort bekleed, een feit dat in de 16^e en 17^e eeuw nauwelijks meer bekend was, wat daarmee eveneens wijst op een 15e-eeuwse totstandkoming;

Afbeelding 4

- dat zijn titel van "Heer" vertaald is in het pronkende (VdE) Brabantse 'Baron' in plaats van het meer gebruikelijke Franse 'Seigneur': een opwaardering die alleen aan Jacob zelf of aan zijn onmiddellijke omgeving valt toe te schrijven.

Volgens Van der Eerden wijst vooral ook de opsomming van al Jacobs functies bij het 'Wijkse' schilderij op dat het oorspronkelijke portret destijds in opdracht van hem zelf is vervaardigd, of kort na zijn overlijden op instigatie van zijn 2^e echtgenote of van zijn bastaardzoon. "Want wie [anders] zou de fraaie, als zodanig nooit in oorkonden gebruikte verzameling van titels hebben kunnen aanleggen, behalve Jacob zelf of door

Afbeelding 6

hem geïnstrueerde tijdgenoten?” De oorspronkelijke tronie van Jacob zal dus inderdaad ‘naar het leven’ geschilderd zijn, zodat wij er ons thans een onderbouwd beeld mee kunnen vormen hoe Jacob van Gaasbeek, Heer van onder meer Abcoude, er in werkelijkheid min of meer heeft uitgezien! In later tijden is verwarring ontstaan over welk portret nu precies wie voorstelde. De afgebeelde geslachtswapens zijn toen aangebracht op basis van wie men dacht dat er bedoeld werd. Voor wat Willem betreft staat alleen op gebedsportret 2, althans op

zijn wapenrok, zijn juiste Abcoude-wapen weergegeven. Het op het zelfde schilderij linksboven weergegeven wapen is een later aangebrachte weergave van het wapen van Jacob van Gaasbeek: “ongetwijfeld bij de opknopbeurt in 1845 aangebracht bewijst [dit] het hardnekkig onbegrip”. Ook met dat hier in de linkerbovenhoek, onterecht, opgenomen geslachtswapen van Jacob wordt overigens op dit en op de andere schilderijen behoorlijk gerommeld. De juiste heraldische structuur is, van rechts naar links en van boven naar

Afbeelding 7

Afbeelding 5

beneden, de 3 zuilen van Abcoude, de leeuw van Gaasbeek, de kruisjes van Putten en de drie kruisen van Strijen, zoals het correct staat weergegeven in het Remissorium Philippi en in het koor van de Utrechtse Dom, zie afbeeldingen 6 en 7.

In het kader van de Angstelkroniek is het natuurlijk niet mogelijk alle verdere interessante details van het artikel van de hand van Van der Eerden op onderdelen weer te geven. Wie meer wil weten (zoals over de vergeefse reis van de Heer van Natewisch die door de regenten van het Ewoud- en Elisabethgasthuis te Wijk bij Duurstede in 1642 wordt uitgestuurd “om tot Utrecht te laten copieren het contereitsel van den heere van Gaasbeek, fundator van desen huuse”, of over het zeer oude portret van Jacob van Gaasbeek dat wellicht eerst op kasteel Valckesteijn in Poortugaal en daarna mogelijk op Rupelmonde aan de Vecht heeft gehangen), verwijzen wij naar het oorsponkelijke artikel van de heer Van der Eerden in het Jaarboek 2001 van Oud Utrecht, waarvan een exemplaar ter inzage ligt in de bibliotheek van de Historische Kring Abcoude-Baambrugge, in ons hoekje binnen de Openbare Bibliotheek.

Ger van der Most

N.B.:

Alle opgenomen afbeeldingen zijn ontleend aan het besproken artikel.

Bergvliet

door Ir. D.L.H. Slebos

Een oude buitenplaats die geheel verdwenen is

*En schoon de heining my de binnenste sieraden
Verhinderd om te zien, het prachtig huis beloofd
Hier alle schoonheid, schoon die word aan 't oog ontroofd,
Tenzy de Hofheer die belijft ons mee te delen,
Als hy op Bergvliet komt om zynen geest te strelen.*

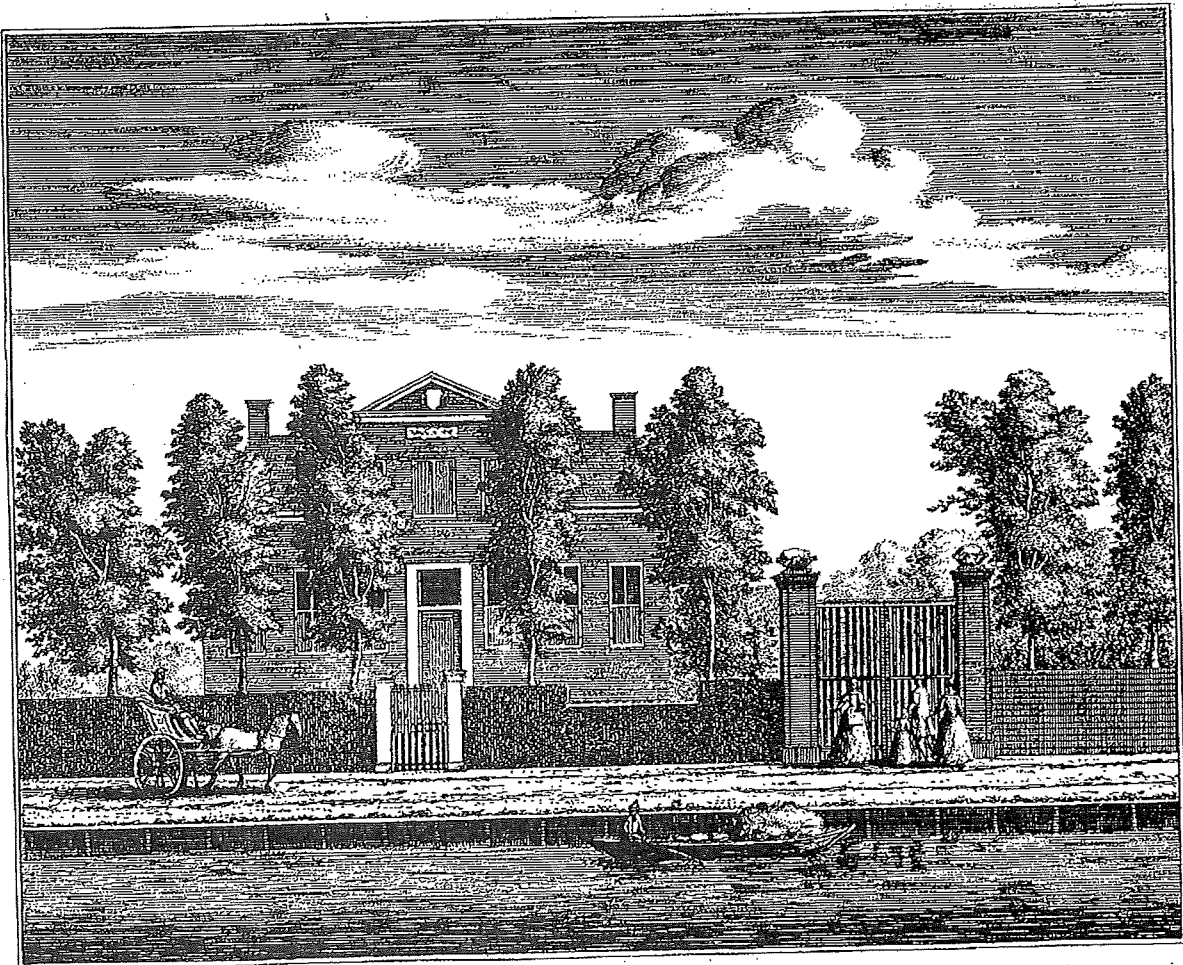
De buitenplaats Bergvliet was de zuidelijke buurman van Vreede Rijk, waarover wij in de kronieken no 7 en 8 verhaalden. Er lagen slechts twee kavels weiland tussen.
Voor wat betreft het bouwjaar laten de archieven ons in de steek. Van vóór 1672 is, waarschijnlijk wegens plundering, van het Gerecht Abcoude-Baambrugge vrijwel niets bewaard gebleven, in tegenstelling tot archivalia van het Gerecht Abcoude-Proosdij. Anderzijds geeft de architectuur, zoals deze zich in

de gravure uit Hollands Arcadie voor- doet, wel een indicatie. De z.g. Hollandse oorlog, die met het rampjaar 1672 begon en eindigde met de Vrede van Nijmegen in 1678, heeft namelijk een caesuur in de architectuur ten gevolge gehad, die ook heel opvallend is bij vergelijking van de reeds eerder besproken buitenplaatsen Meerleveld, Ipenburg en Langversweegen. Wij mogen concluderen dat Bergvliet van vóór 1672 dateert, doch niet meer dan een à twee decennia.

Geertruydenberg

Voor de achtergronden van één der eerste eigenaren, de oudst bekende, dienen wij een bezoek te brengen aan Geertruydenberg.

Sinds 1654 was in Geertruydenberg Matthys van Son burgemeester, terwijl sinds 1658 dominee Petrus Oosdorp, zich ook wel noemend Oosdorp, aldaar bedienaar was van Gods woord. Deze beide heren hadden ieder een zoon, respectievelijk Augustinus van Son en Francois Oosdorp, die het - ongeveer even oud - goed met elkaar konden vinden. Zij waren ook min of meer op elkaar aangewezen, want in de kleine gemeenschap van Geertruydenberg waren weinig jongens waarmee zij, naar de gebruiken van die tijd, konden optrekken.
Na het einde van de oorlog in 1678 haalde de bevolking opgelucht adem en de beide jongemannen, Augustinus van Son en Francois Oosdorp, zijn met deze gunstige vooruitzichten rond

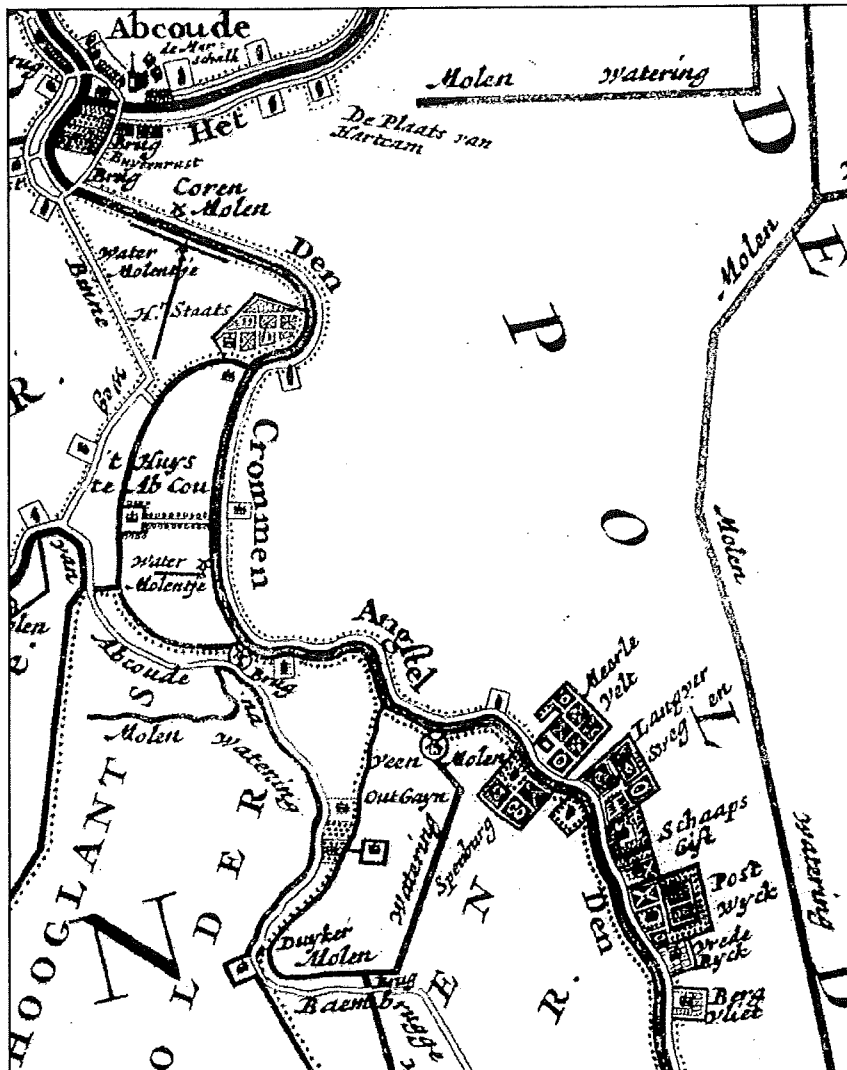

Bergvliet, appartenant à M^r. MATHIEU VAN SON.

Bergvliet, toebehoorende den HEER. MATTHEUS VAN SON.

76

Afbeelding van Bergvliet in Hollands Arcadie 1730

Uitsnede uit de kaart van Gerrit Drogenham ca 1700

1680 getrouwd met twee zussen Schuyffhill uit Den Haag: Augustinus met Anna en Francois met Wilhelmina Schuyffhill. Het waren dochters van Wilhelm Schuyffhill die als jongeman, eveneens in Geertruydenberg opgegroeid, op 29 Februari 1660 in ondertrouw ging met Christina Doesdonck, geboren te Gouda. Wilhelm was procureur bij het Hof van Holland en woonde in Den Haag, waar ook zijn grootvader gewoond heeft die te boek staat als helbardier. Gezien de trouwdatum van vader Wilhelm waren de gezusters Schuyffhill nog vrij jong toen zij trouwden, hetgeen in die tijd niet ongevoon was.

Augustinus volgde zijn vader op als burgemeester van Geertruydenberg. Francois vinden we in een Haagse notarieële acte van 1688 terug als Doctor in de rechten. Volgens deze acte woonde hij in dat jaar te Geertruydenberg. Doch dit kan een notarieële vergissing zijn, aangezien hij zich met zijn vader voor het opmaken van hun beider testament bij de notaris meldde en zij deze notaris nog niet eerder hadden ontmoet. Hoe het zij, volgens de zetting op het huisgeld van 1681 is de eigenaar van Bergvliet een zekere Oosdorp, en sinds 1706 wordt in de registers op de polderlasten gesproken over "de erven

Oosdorp", hetgeen tot 1733 voortduurt. In de gerechtelijke archieven komt in 1710 een estimatie (taxatie) voor van Bergvliet, nagelaten door Francois Oosdorp. Of Francois met zijn echtgenote op Bergvliet heeft gewoond, hebben de archieven nog in het duister gelaten. Dat er gewoond werd is zeker, immers in de registers op het familiegeld 1693-1696 komt voor: 'de Heer op Bergvliet': hoogst waarschijnlijk Francois. Indien alleen de pachter van de boerderij daar in die tijd gewoond zou hebben, zou de vermelding niet met het voorvoegsel: "de Heer" zijn opgesierd.

Matthys van Son

We mogen vermoeden dat Bergvliet, hoewel nog eigendom van Wilhelmina Schuyffhill, sinds de twintiger jaren van de 18e eeuw benut werd door Matthys van Son, haar neef, vierde kind van Augustinus, de burgemeester van Geertruydenberg. In het rijmwerk van G. Tysens in 'Hollands Arcadie' (1730) komt namelijk de strofe voor:

*'Nu weer naar Bergvliet toe gespoed
met mijne zangen,
Daar Heer van Son zo vaak met
blydschap word ontvangen.'*

In 1734 veranderde de situatie: Wilhelmina Schuyffhill, weduwe van Francois Oosdorp, wonende te Geertruydenberg, verklaarde tegenover een notaris te Den Haag 'ten behoeve van haer neef, de Heer Matthys van Son, advocaat te Amsterdam, en desselfs huysvrouw Anna Maria Abo, bij desen uyt overweging van goede diensten en genotene vrintschap en uyt andere redenen van vergeldinghe by wegen van schenkinge onwederroepelyk te donateren en van nu off aen voor altoos te cederen, over te geven en te hunnen behoeven af te staan haer buytenplaets genaempt Bergvliet met de boerenwoningh en landerijen, groot te samen omtrent

deze aflevering van 'Angstelkroniek' wordt mede mogelijk gemaakt door

Wim Nienhuis
<http://www.abcoude.com>

op deze particuliere Internet-site vindt u actuele en interessante informatie over de Gemeente Abcoude !
 te bereiken: Tel. 0294 - 287090 Fax 0294 - 287140 Mob 06 51203243 E-mail: wim@nienhuis.net

23 mergen, uyt de Utrechtse treckvaert oostwaards op tot over den Indyk ter halver sloot'.

Bij het ondertekenen van deze acte was een extra getuige aanwezig 'vermits Mej. Comparante haar gesigt niet magtig is'. In de gerechtelijke archieven troffen wij nog een 'oirconde' aan, gedateerd 3 oktober 1734, waarin de gulle geefster 'ten hoogsten bedankt' wordt!

Matthys heeft Bergvliet in elk geval nog 10 jaar in bezit gehad. Hij had zich in 1715 als advocaat in Den Haag gevestigd. Enige tijd later ging hij naar Amsterdam, waar hij op 3 juli 1722 als poorter werd ingeschreven. Hij woonde op de Keizersgracht over 'De Gouden Ketting' en werd in 1728 notaris, hetgeen hij tot zijn dood in 1756 is gebleven. Hij was, zoals gemeld, getrouwd met Anna Maria Abo, een Amsterdamse van geboorte. Dit echtpaar verwierf 7 kinderen. De oudste, Mr Jacobus Augustinus van Son werd stadsadvocaat van Amsterdam, 'een seer schoon, fris, stark man'. Het derde kind was Mr Augustinus van Son, advocaat bij de O.I. Compagnie ter kamer van Amsterdam, Heemraad en Dijkgraaf van den Nieuwer Amstel. Weer een andere zoon, Matthys van Son jr, trad vaak op als getuige bij de ondertekening van door zijn vader opgemaakte notarieële acten.

Het komt mij voor dat de studie van de 7 kinderen, waarvan de oudste in 1718 was geboren, voor de notaris financieel een zware opgave is geweest, hoewel hij, naar de omvang van zijn notarieële dossiers te oordelen, een goed lopend kantoor moet hebben gehad. Hoe het zij, in 1743 verkoopt hij Bergvliet waarvan hij bijkans twintig jaren met zijn vrij grote gezin had genoten. De buitenplaats was toen 60 jaar familiebezit geweest.

Eigendomswisselingen

Bij de verkoop brak een periode aan waarbij Bergvliet van hand tot hand ging en soms als belegging werd benut; herenhuis en boerderij werden afzonderlijk verhuurd. Daarvan getuigen o.a. twee huurcontracten uit 1799. Het eerste heeft betrekking op 'de Heerenhuysinge alsmede het Thuynhuis, het Thuynmanshuys, de Stallinge, het

Wagenhuys en Thuyn, en ook het Schuithuys en Schuitje, mits hetzelfde Schuithuys en Schuitje door de huurder zelve en te zijnen eigen kosten word gerepareerd en onderhouden'. Dit contract is de voortzetting van een eerder contract; de huurder is Jan van der Vogt.

Het tweede contract heeft betrekking op de 'boerenbruikwee met desselfs huismanswoning, bergh en schuur en omtrent 25 morgen soo wey- als hooiland.' De huurder is Jacob Snel waarvan wij ook al een huurcontract aantreffen uit 1787.

Deze contracten kennen dezelfde gedetailleerde bepalingen voor het beheer als wij bij de huurcontracten van Vreede Rijk hebben gemeld (Kroniek no 7., blz 84 e.v.). Nieuw in deze zijn: een bepaling voor de huurder van het herenhuis, dat deze jaarlijks een schip Lekzand voor de zanding van de plaats en werf zal moeten aanbrengen, en voorts dat de verhuurderesse jaarlijks 70 kruiwagens koemest zal aanleveren tot bemesting van de tuin. In het contract voor de boerderij komt de bepaling voor dat de verhuurderesse jaarlijks twee schepen steigeraarde zal aan-

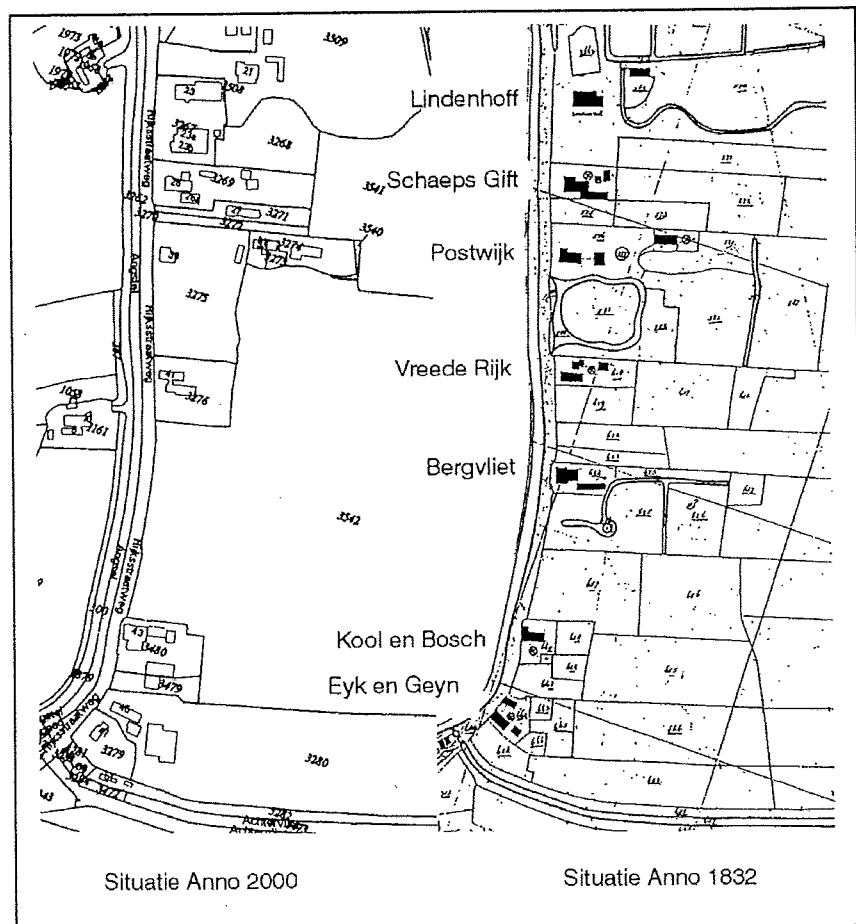
leveren, door de huurder behoorlijk te pluisen (onkruid vrij maken) en te brengen op het hooiland.

In 1801 werd de buitenplaats na een reeks van verkopen opnieuw verkocht, nu aan Andries ten Cate, die het landgoed kocht ten behoeve van zijn echtgenote Vrouwe Anna Maria van der Vogt; de dochter van Jan van der Vogt, die het herenhuis van de buitenplaats al een aantal jaren had gehuurd.

Andries ten Cate was koopman te Amsterdam, handelende voornamelijk met Suriname. Een broer van zijn echtgenote, Adolphus van der Vogt, fungeerde als zaakwaarnemer aldaar. Andries was in 1793, 22 jaar oud, getrouwd met Anna van der Vogt die kennelijk in de tijd dat haar vader daar woonde aan Bergvliet verknocht was geraakt.

Andries heeft ook het nodige gedaan om de buitenplaats te verfraaien. Zo wordt in de veilbrieven van de latere verkoop door Andries nu ook 'een bijbehorende koepel' genoemd.

De vreugde van het bezit van Bergvliet was echter van korte duur - kennelijk financieel een te zware opgave. Reeds in 1805 werd de buitenplaats

Gecombineerde Situatie 1832 - 2000

verhypothekeerd en in 1807 door Andries in veiling gebracht. De koper werd Christiaan Gotlieb Pfeiffer, wonende te Amsterdam in de Romijns-armsteeg, die reeds in 1811 weer tot verkoop is overgegaan.

Niet langer zomerhuis

Nu volgde een periode waarin Bergvliet werd bewoond door de eigenaren, zij het door omstandigheden niet gedurende lange tijd. In 1811 werd Johannes, (*doch alleenlijk schrijvende en tekenende Jan*) Rahder, koopman in wijnen, wonende te Amsterdam op de Kromme Waal, de eigenaar. Hij liet het herenhuis in 1816 van binnen en van buiten witten.

Nadat Jan Rahder in 1819 was overleden werd Bergvliet verkocht. Zijn weduwe vestigde zich meer zuidelijk aan de Angstel in een huis met een koepel maar zonder bijbehorende boerderij. Haar zoon Johan Coenraad deed hetzelfde nog dichterbij Loenersloot; wij zien hen wellicht later nog terug bij onze tocht langs de Angstel.

Bergvliet werd verkocht aan Philip Anton Braun, rentenier, nog wonende te Amsterdam op de Prinsengracht over de Stadstimmertuinen. Deze nieuwe eigenaar liet enige moderniseringswerken aanbrengen. Hij liet de kalk van de muren bikken, teneinde behang te kunnen aanbrengen. Ook werd het oude secreet uit de gang weggebroken en een nieuwe 'loode tregtel' aangebracht. Voorts werd onder de bestaande koepel in 1820 een kelder aangebracht.

Reeds in 1824 is de Heer Braun overleden en is zijn echtgenote weer naar Amsterdam verhuisd. Bergvliet werd vervolgens op 8 januari 1825 in publieke veiling gekocht door Benjamin Willijns, die echter in 1827 aldaar is overleden. Zij hadden een tuinman en twee dienstboden en woonden op Bergvliet. Zijn weduwe is, nadat op Bergvliet nog een kind van Benjamin werd geboren, met haar zes minderjarige kinderen weer naar Amsterdam naar de Spiegelstraat verhuisd. Ze bracht aan het einde van dat jaar de buitenplaats opnieuw in publieke veiling. De beschrijving in de veilcondities luidt: *'De kapitale en bijzonder aangenaam gelegene Buitenplaats Bergvliet met desselfs Heerenhuizinge, tuinmanswoning, koetshuis, stalling, koepel,*

broeyeryen, moestuinen, boomgaarden, lanen en vijvers, mitsgaders de annexe boerenwoning en stalling voor hoornvee, paardestal, alsmede een zesroedige hooiberg en voorts zeer welige wei- en hooilanden, tezamen 22 bunder.

Onvoorstelbaar dat dit alles een 25 jaar later zou worden afgebroken en ingezaaid met gras!

Naar het einde

Koper van dit geheel was Jan Jansen, rentenier, toen nog wonende te Maarsse. Hij is op de buitenplaats gaan wonen, maar zeven jaar later, in 1835, bracht hij (hoewel wonende op Bergvliet) het landgoed in veiling waarbij het in drie delen uiteen viel. Het herenhuis alsmede de boerenwoning werden middels tussenpersonen gekocht door Anna Geertruy Nobel, weduwe van Gerrit Brasz, een smelterij houdende te Amsterdam op de Binnen Amstel bij de Heerengracht.

Kopers van de wei- en hooilanden waren de broers Steven en Gerrit van Wees, telgen uit een geslacht van - merendeels - veehouders, oorspronkelijk uit Loenen afkomstig. Hun oudere broer Jan had in 1828 het buiten Ipenburg gekocht, ontmanteld en tot veehouderij ingericht, (Kroniek no 2, blz 21).

Ten Zuiden van Bergvliet lagen tot aan de molentocht, heden ten dage bekend als Achtervliet, nog van ouds twee boerderijen, thans 'Kool en Bosch' en 'Eyk en Geyn' geheten. Kool en Bosch was in de tweede helft van de 18e eeuw eigendom van de familie Achterberg en rond 1830 eigendom van de genoemde Gerrit van Wees. Diens broer Steven van Wees was in die jaren eigenaar van de boerderij Eyk en Geyn, die in 1772 was gekocht door Jean Michiel Bock, met zijn vier zusters ook eigenaar van Vreede Rijk.

De veehouderij werd na 1835 niet langer op Bergvliet uitgeoefend, vandaar dat de aanpalende veehouders Steven en Gerrit van Wees belang hadden bij de aan hun gronden aansluitende weilanden.

Anna Geertruy Nobel heeft tot 1853 op Bergvliet gewoond. In dat jaar verkocht zij deze bezittingen aan Willem Christiaan Andries Teuring, die er tot 1857 heeft gewoond. De volgende ei-

genaar werd in 1857 Frederik Dirk Jacobs van Hierden. Deze verkocht het geheel, samen met de door hem inmiddels verworven weilanden, die in 1835 aan de broers Gerrit en Steven van Wees waren verkocht, in 1859 aan Jan Koekenbier, getrouwd met Petronella van Wees, een zuster van Gerrit en Steven.

Uit de boedelscheiding van de in 1864 overleden Jan Koekenbier, weduwnaar van Petronella van Wees, valt op te maken dat de opstallen van de buitenplaats dan geheel zijn afgebroken en de vrijgekomen gronden met gras zijn ingezaaid, hetgeen in 1859 is geschied. Een van de kavels wei- en hooiland, gelegen aan de Indijk, is in 1874 aan het areaal van Vreede Rijk toegevoegd.

En zo is, wat eens het meerdere was van buurman Vreede Rijk, geheel verdwenen, terwijl Vreede Rijk ook thans nog voortleeft als woonboerderij. De weilanden daarachter zijn in de loop der jaren verenigd met de ten Noorden en ten Zuiden gelegen weilanden, zoals is te zien aan de hierbij afgedrukte kaart, een combinatie van de situatie in 1832 met die van het jaar 2000. Het geheel draagt nu het kadastrale nummer 3542. Alleen de boerderij en de weilanden van Eyk en Geyn zijn afzonderlijk gebleven.

In het hiervoor gaande artikel is nog onopgemerkt gebleven dat op de terreinen van Bergvliet in het verleden ook een "vinkenbaan" heeft gelegen, zoals bij meerdere buitenplaatsen langs de Angstel het geval was. Om die reden zal in een volgende aflevering van deze Kroniek iets verteld worden over de sinds de Vogelwet van 1912 verboden vinkerie en de betekenis van de zg. 'buitenplaatsbanen' in dit tijdverdrif. De lezer zoek alvast een plaatsje op het vinkentouw!

Dick Slebos

Angstelkroniek
VRIJGEPROEVED
VRIJGEPROEVED

In gesprek met Mevrouw Ouwersloot

door Mies Vreeken - van Brink

In de gezellige huiskamer van Fenna Ouwersloot-van der Roest kwam ik bij een kopje thee heel wat te weten over haar kinder- en jeugdjaren en daardoor ook weer wat over Abcoude van vroeger.

Fenna van der Roest werd op 18 september 1920 geboren in Abcoude, in het huis op de hoek van de Hoogstraat en de Stationsstraat. Haar vader, Christiaan van der Roest, had daar een kapsalon. Nu wordt die gedreven door een neef, ook weer een Christiaan, en zijn dochter Karin.

Kapper Van der Roest was de eerste ondernemer in Abcoude die zijn zaak op zondag gesloten hield. Hij werd om die reden wel "Fijne Karel" genoemd. De meeste winkels in Abcoude waren in die tijd 's zondags open en na de kerk werd daar dan veel gebruik van gemaakt. Behalve kapper was Van der Roest ook begrafenisondernemer. De familie had zowel een inwonend dienstmeisje als een inwonende kappersbediende. Acht kinderen kwamen uit dit huwelijk voort: zeven meisjes en één jongen, die de vader van de huidige kapper werd. Het was een goed gezin. "Je kreeg een goed voorbeeld en je leerde van je ouders om te delen met een ander." Twee zusters van Fenna zijn nu overleden.

Er bestond een vrij groot leeftijdsverschil tussen de eerste drie kinderen en de later geboren vijf meisjes, waar Fenna er een van was. Op zaterdagavond, als de zaak geopend was, gingen die vijf in het bad, d.w.z. in een teil, die in de grote slaapkamer van hun ouders stond en die gevuld werd met emmers water, die de trap op gedragen moesten worden. Als ze allemaal hun nachtponnetjes aanhadden gingen ze in een lange rij naar beneden om hun vader in de zaak een nachtkusje te gaan geven. De kleintjes liepen voorop. Hun grote broer stond dan bijvoorbeeld iemand te scheren en een ouder zusje stond aan de kassa.

Op zondag ging Fenna's vader met zijn kinderen wandelen en leerde hun dan de namen van allerlei planten. Ze wandelden vaak langs het Gein. Als begrafenisondernemer kwam Fenna's vader met zowel de beter gesitueerden als de armeren in contact. Soms zei hij als hij weer eens van een begrafenis thuis kwam: "Moe, daar is aremoei". Wat moet daarheen?" vroeg zijn vrouw dan. "Ga er eerst maar eens heen met een pannetje soep en dan kijk je maar om je heen wat er verder nodig is." Dan gingen er bijvoorbeeld kleren heen, waar de kinderen Van der Roest zelf uitgegroeid waren. Eén keer waren dat vijf gebreide rose

jurkjes, waar een zwart fluwelen bandje doorgehaald was. Die zagen ze toen later een keer aan de waslijn hangen: gekrompen en doorgelopen, omdat dat bandje er vóór het wassen niet uitgehaald was. "Toen waren we verdrietig"...

Fenna's grootmoeder Van der Roest, die uit Friesland gekomen was, woonde ook in het huis aan de Hoogstraat. Toen Fenna 4 à 5 jaar was, begon ze op de Zondagschool. Die werd gehouden in het koor van de Hervormde Kerk. De school stond onder leiding van de gezusters Aaftink, die door de week een bewaarschool leidden in de Stationsstraat, een breischool hadden en een zangvereniging. De kinderen werden naar leeftijd in drie groepjes verdeeld.

De zusters namen er elk één onder hun hoede, de kosten nam het derde groepje.

Als je 14 jaar was ging je van de Zondagschool naar de atechisatie. Die werd gegeven in de consistoriekamer van de Dorpskerk. Op haar zesde jaar ging Fenna naar de Christelijke school op Blomswaard. Daar heeft ze vier klassen van doorlopen. Ze verliet de school als een niet zo beste leerling. Dat kwam doordat ze zoveel moeite had met rekenen. Ze was ook nogal eens ziek geweest.

Toen Fenna 10 jaar was, in 1930, verhuisde het gezin naar een woning aan het Gein. Fenna leed toen aan een ziekte, waarvoor ze regelmatig buiten in de zon moest liggen en het huis in de Hoogstraat had geen tuin. Haar vader ging nu dagelijks heen en weer naar de Hoogstraat. Zijn

Het echtpaar Ouwersloot op hun 60 ste huwelijksverjaardag

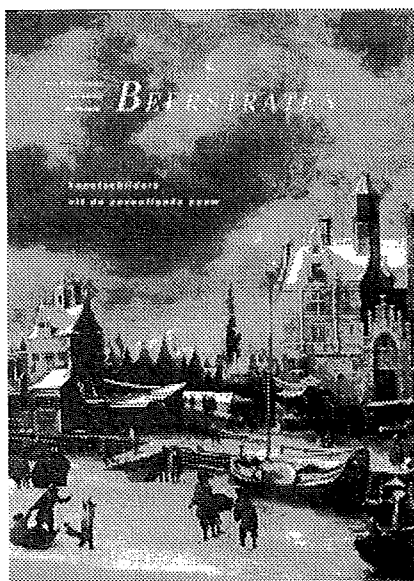
Op een druk bezochte vernissage werd kortgeleden, medio december vorig jaar, in het Amsterdams Historisch Museum het eerste exemplaar van het boek 'Beerstraten, kunstschilders in de 17e eeuw' uitgereikt aan mevrouw Pauline Kruseman, directeur van het museum. Het boek, samengesteld door onze voorzitter, de heer Ger van der Most, geeft een overzicht van het werk en, voor zover dat bekend is, het leven van de drie zeventiende eeuwse schilders Beerstraten. Hoewel schilderijen van hen, behalve in verspreid particulier bezit, in diverse Nederlandse en buitenlandse musea te vinden zijn (Duitsland, Frankrijk, Engeland, Zweden, Verenigde Staten, Zuid Afrika, enz.), betreft de uitgave het eerste boek dat volledig aan deze kunstenaars is gewijd.

Voorzitter publiceert boek over de schilders Beerstraten

Van de drie schilders is Jan Abrahamsz. Beerstraten de bekendste. Hij werd in februari 1622 in de Elantstraat in Amsterdam geboren. Nadat hij in 1642 in de Amsterdamse Nieuwe Kerk was getrouwd, verhuisde hij al spoedig naar een woning bij de Haarlemmerpoort; nog later ging hij 'op stand' wonen aan de Rozengracht waar hij, 44 jaar oud, in 1666 overleed. Hij kan met recht een 'Amsterdamse schilder' worden genoemd, niet alleen omdat hij steeds weer naar deze stad terugkeerde, maar ook omdat veel van zijn werk op Amsterdam betrekking heeft. Mede daarom was het Amsterdams Historisch Museum uitgekozen voor de 'doop' van het boek: dicht bij de plekken waar hij geboren werd en overleed, en tevens de plaats waar nu nog diverse van zijn tientallen werken te bekijken vallen.

Jan Abrahamsz. Beerstraten, die zijn werk signeerde als J.A., Jan, Joannes, Johannes, Johannis Beerstraten of Beerstraeten, begon als schilder van Amsterdamse stadsgezichten. Bekend zijn bijvoorbeeld zijn schilderijen van het Amsterdamse oude stadhuis van voor, tijdens en na de stadhuisbrand van 1652 (alle drie afgebeeld in het boek). Interessanter zijn de eveneens (merendeels in kleur) afgebeelde Amsterdamse stadsgezichten, zoals van het 17e eeuwse havenfront van het IJ, met Paalhuis, Nieuwe Brug (over het Damrak), Slijpsteenmarkt en het Zeerecht, en andere afbeeldingen van Amsterdam in onze Gouden Eeuw.

Na zijn huwelijk specialiseerde Jan Beerstraten zich in het maken van scheepsschilderingen, en lange tijd voorziet hij in zijn levensonderhoud en

dat van zijn gezin (hij heeft uiteindelijk twaalf kinderen waarvan er negen jong overlijden) door het schilderen van schepen, schipbreuken en zeeslagen. Het boek toont daarvan diverse voorbeelden. Daarna keert hij terug naar het schilderen van stads- en dorpsgezichten, wellicht omdat dat lonender blijkt. Hij schildert dan, zoals het boek laat zien, locaties die in ruime kring rond Amsterdam liggen, bijvoorbeeld Ouderkerk aan de Amstel, Sloten, Beverwijk, Hoorn, het Muider slot, Maarssen en Zuilen. Ook maakt hij een reis naar Friesland waar hij onder meer in Leeuwarden, Sneek, IJlst en Franeker schildert.

Zijn stads- en dorpsgezichten vormen wel zijn meest kenmerkende en herkenbare werk, omdat het meestal ijs- en wintergezichten betreft met een kerk of kasteel als centrale thema en met schaatsers, sleetrijders en kol-

vers op naburige meren, waterlopen en grachten ter stoffering van het beeld. Het geheel biedt een romantisch beeld van een winters Nederland in de 17e eeuw, een periode met zeer koude winters die daarom ook wel als 'de kleine ijstijd' wordt aangeduid.

Het historische belang van de schilderijen – en daarmee tevens het uit historisch oogpunt interessante van het boek – is dat het ons in staat stelt ons via de afbeeldingen een beeld te vormen van hoe bepaalde over geheel Nederland verspreide gebouwen en locaties die thans niet meer als zodanig bestaan, er zo'n 350 jaar geleden hebben uitgezien. Dat de schilderijen een vrij betrouwbaar beeld geven blijkt uit het feit dat weergegeven nog wél bestaande bouwwerken (kerken, torens en kastelen) direct herkenbaar zijn en redelijk lijken overeen te stemmen met de huidige realiteit!

Behalve van Jan/Johannes Beerstraten geeft het boek ook een overzicht van het werk van Abraham Beerstraten, vermoedelijk Jan's in 1643 geboren zoon. Van deze Abraham zijn eveneens diverse stadsgezichten bekend en in het boek opgenomen, behalve (opnieuw) van Amsterdam nu ondermeer ook van bijvoorbeeld Leiden, Haarlem, Utrecht, 's-Hertogenbosch, Deventer en Kampen. Tenslotte besteedt het boek aandacht aan Anthonie Beerstraten met o.a. zijn merkwaardige 'Utrechtse Mariakerk aan zee': een schilder waarvan het werkelijk bestaan hebben twijfelachtig is. Misschien waren Jan en Abraham destijds als schilders zo populair, dat een derde schilder de naam Beerstraten even heeft 'geleend' om zijn eigen werk aan de man te kunnen brengen!

Het fraai uitgevoerde en in beperkte oplage uitgegeven boek toont afbeeldingen van het werk van de drie Beerstraten's (Jan/Johannes, Abraham en Anthonie) voor ca. de helft in kleur: een aanrader voor wie geïnteresseerd is in de schilders uit onze Gouden Eeuw, en/of in historische stads- en dorpsgezichten! De uitgave is, zolang de voorraad strekt, in Abcoude verkrijgbaar bij boekhandel Spreij.

De Redactie